

21.4.2023

Aivovammaliitto ry: Lausunto YK:n kansallisen toimintaohjelman seurantaraportin valmisteluun

YK:n kansallisen toimintaohjelma 2019-2023 on ollut erittäin kunnianhimoinen ja tavoitteita oli paljon. Aivovammaliitto kiinnittää erityistä huomioita seuraaviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Joitakin tavoitteita ja toimenpiteitä käsitellään yhdessä, sillä näemme niiden kulkevan käsi kädessä.

1. Vammaisiin ihmisiin kohdistuva syrjintä, viharikollisuus ja vihapuheen torjunta käsitellään yhdessä. Näiden aspektien näemme toteutuneen heikosti, sillä vammaisvihamielisyys vaikuttaa jopa lisääntyneen yhteiskunnassamme. Oikeusministeriön tekemässä selvityksessä (Jauhola, Siltala ja Niemelä, 2022) vammaiset ihmiset kokevat syrjintää ja häirintää hyvin laajalti, eivätkä kaikki häirintätapaukset tule viranomaisten tietoon. Samalla tietoisuus oikeudesta ilmoittaa häirintä- ja vihapuhetapauksista yhdenvertaisvaltuutetulle on kasvanut vammaisten ihmisten keskuudessa, pidämme vammaisten ihmisten tietoisuuden kasvamista omista oikeuksistaan positiivisena seikkana. Vammaisuudella on kuitenkin edelleen valtavan suuri stigma yhteiskunnassamme ja se vaikuttaa esimerkiksi henkilön mahdollisuuksiin tulla rekrytoituksi ja pitää saamansa työpaikka.

Yhdymme esimerkiksi VANEN lausuntoon yhdenvertaisuuslainsäädännön osittaisuudistuksesta, vaikka uudistus toteutettiin, se on riittämätön niin kauan kun syrjintää harjoittaneelle osapuolelle ei voida antaa uhkasakkoa. Samoin myös VANEN lausunnossa mainittu työnantajan velvoite antaa kirjallinen selvitys valinnan perusteista suhteessa syrjintäperusteisiin olisi meidän mielestämme kuulunut tulla osaksi uudistusta.

2. Tavoite: Ohjataan valtion tukemaa tuotantoa vammaisten asumisessa yksilölliseen ja monimuotoiseen suuntaan ja toimenpide 57.

Laitosasuminen on vähentynyt merkittävästi tilaistoissa, mutta Aivovammaliitto huomauttaa, että laitostituutioiden purkamisessa tulisi ottaa huomioon myös niin kutsuttu normaali asuntokanta, eikä ainoastaan vammaisille ihmisille rakennetut asumispalveluyksiköt. Vammaisten ihmisten tulee voida asua halutessaan tuetusti myös muualla kuin asumispalveluyksiköissä. Emme näe tarkoituksenmukaisena pitää vammaisia ihmisiä segregoituna ainoastaan omiin asuntoloihinsa, tai asumisyksiköihin.

Myös alueellinen eriarvoisuus on otettava huomioon, sillä varsinkin syrjäseuduilla ei ole tarjolla kuin vanhuksille suunnattuja palveluasumisyksiköitä. Nuoren vammaisen henkilön tulee saada asua

21.4.2023

tuetusti myös asunnossa, jossa hän saa olla nuori ja toteuttaa itseään nuoren henkilön tavoin. Syrjäseutujen vammaisten ihmisten monimuotoiseen asumiseen tulee jatkossa panostaa yhä vahvemmin.

3. Tavoitteet vammaisen ihmisen toimintakyvyn parantamisesta ja vammaisen ihmisen toimeentulosta käsitellään yhdessä. Nämä tavoitteet koskevat toimenpiteitä 77, 78, 84 ja 85.

Tavoitteena vammaisen ihmisen toimintakyvyn parantaminen on mielestämme epärealistinen, ja voisimme panostaa toimintakyvyn säilymiseen. Toimintakyvyn ei tarvitse aina tulla paremmaksi, vaikka monien kohdalla se voi olla mahdollista. Vammaisten ihmisten kuntoutuksen tarve on moninaista ja pääsyä kuntoutukseen ei aina ole. Moni aivovammautunut ihminen ei saa tarvitsemaansa neuropsykologista kuntoutusta. Neuropsykologisesta kuntoutuksesta hyötyy myös aivovammautunut henkilö, jonka aivovammasta on aikaa useita vuosia, sillä elämän uudet tilanteet voivat romuttaa saavutetun alkuperäisen edistymisen. Myös vanheneminen tuo omat haasteensa aivovammautuneen henkilön elämään ja tällöin neuropsykologisen kuntoutuksen epääminen esimerkiksi vetoamalla mielenterveysongelmiin on aivovammautuneen henkilön etujen vastaista. Toimintakykyä parantava, kuten myös ylläpitävä kuntoutus ovat myös usein sidoksissa toimeentuloon.

Huomautamme, että lineaarimalli ei ole toteutunut toimintakauden aikana, ja erityisesti aikana kun inflaation vaikutukset näkyvät jo palkansaajankin taloudessa, vammaisten ihmisten talous näinä aikoina on erityisen haastava. Eläkkeen ja tulojen yhdistäminen on edelleen liian haastavaa ja rakenteet estävät vammaisen ihmisen joustavan osatyössä käymisen.

Päivi Puhakka, toiminnanjohtaja

Lotta-Kaisa Mustonen, Vertaistuki- ja kokemustoiminnan suunnittelija